

ХУЛОСАИ
шурои диссертатсионии 6D.KOA-088 - и
назди Донишгоҳи давлатии Данғара барои дарёфти
дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯйи ихтисос

Парвандаи аттестатсионии №____
Қарори шурои диссертатсионӣ аз 14.06.2025, № 3

Барои сазовор дониستاني Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад, шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯйи ихтисос.

Диссертатсияи Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад дар мавзуи «Вижагиҳои ғоявӣ ва услубии ручуъҳои лирикӣ дар адабиёти бадеӣ (дар мисоли осори устод Айнӣ) барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯйи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020501– Адабиёти тоҷик) ба ҳимоя 03.04.2025 қабул карда шуд, протоколи №2 – и шурои диссертатсионии 6D.KOA-088 – и назди Донишгоҳи давлатии Данғара (1260101, вилояти Хатлон, ноҳияи Данғара, кӯчаи марказӣ - 25; фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 январи соли 2025, таҳти №2).

Довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад 21-уми феврари соли 1998 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудааст. Соли 2019 зинаи бакалавриати Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси журналистика ва соли 2021 зинаи магистратураи ҳамин донишгоҳро бо ихтисоси журналист – тарҷумон хатм кардааст.

Аз моҳи сентябри соли 2022 то инҷониб ба ҳайси маъмури барномаи автоматикунонидашудаи раванди таълим Alfa – Xpress - и Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода фаъолият дорад.

Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад солҳои 2021-2024 ба ҳайси докторанти фалсафа (PhD) – доктор аз рӯйи ихтисос дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти факултети филология ва рӯзноманигории Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода ба кори таҳқиқӣ машғул шудааст.

Диссертатсияи Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) доктор аз рӯйи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020501- Адабиёти тоҷик) дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода анҷом ёфтааст.

Роҳбари илмӣ: номзади илмҳои филологӣ, муовини ректор оид ба илм ва инноватсияи Донишгоҳи байналмилалӣ забонҳои хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода Абдурахимов Бахтиёр Абдурахимович.

Муқарризони расмӣ: Қосимзода Солеҳ Салим, доктори илмҳои филологӣ, сардори раёсати магистратура, аспирантура ва докторантура (PhD)-и Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон ва Миралиева Сарварбӣ Толибовна, номзади илмҳои филологӣ, сардори раёсати таълими-Донишқадаи тарбияи ҷисмонии Тоҷикистон ба номи Сайидмуъмин Раҳимов ба диссертатсия тақризи мусбат пешниҳод кардаанд.

Муассисаи пешбар – Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби раиси ҷаласа – мудири кафедраи назария ва таърихи адабиёт, доктори илмҳои филологӣ, профессор Солеҳов Шамсиддин Аслиддинович, эксперт – доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи мазкур Элбоев Вафо Ҷуракулович, котиби илмӣ ҷаласа – номзади илмҳои филологӣ, дотсент Шоев Абдуҳамид Абдунабиевич имзо гардида, бо имзою муҳри ректори муассиса, доктори илмҳои таърих, профессор Ибодуллозода Аҳлиддин Ибодулло пешниҳод шудааст, қайд намудааст: “Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ мебошад ва ҳамаи талаботи зарурии қори илмӣ, аз ҷумла: равиши таҳқиқ, таҳлил, сохтор, услуб ба таври бояду шояд иҷро шудаанд. Забони илмӣ, асоснокии назариявӣ, тавзеҳи далелҳо ва мувофиқати умумии муҳтаво бо меъёрҳои академӣ далели омодагии комили муҳаққиқ барои дарёфти унвони илмӣ мебошанд”.

Муқарризон ва муассисаи пешбар бо назардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-75-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, интиҳоб ва таъин гардидаанд. Интиҳоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар бо он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевоситаи соҳаи адабиётшиносӣ буда, дар қорҳои илмӣ таҳқиқотӣ фаъолона иштирок менамоянд ва дар ин самт асару мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур иртиботи қавӣ дорад.

Довталаби дараҷаи илмӣ доир ба мавзӯи диссертатсия 8 мақолаи илмӣ ба нашр расонидааст, ки аз ин номгӯй 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп шудааст. Маводи интишоргардида нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмуни диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро исбот мекунад.

І. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

[1-М]. Пиров, М.М. Рӯҷуҳои лирикию публицистӣ дар повести “Одина”-и Садриддин Айни / М.М. Пиров // Паёми Донишгоҳи забонҳо. Силсилаи илмҳои филологӣ, педагогӣ ва таърих. – Душанбе, 2024. – № 3 (55). – С. 194-202.

- [2-М]. Пиров, М.М. Вазифаҳои сухани муаллиф ва рӯҷуи лирикӣ дар асари бадеӣ / М.М. Пиров // Паёми Донишгоҳи забонҳо. Силсилаи илмҳои филологӣ, педагогӣ ва таърих. – Душанбе, 2023. – № 4 (52). – С. 241-248.
- [3-М]. Абдурахимов, Б.А., Пиров, М.М. Забон, тарзи баён ва анвои рӯҷуҳои лирикӣ / Б.А. Абдурахимов, М.М. Пиров // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2023. – № 6 (107). – С. 119-126.
- [4-М]. Пиров, М.М. Нигоҳе ба ташаккули сухани муаллиф ва рӯҷуҳои публитсистӣ дар осори Айни / М.М. Пиров // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2024. – № 3 (110). – С. 153-162.
- [5-М]. Абдурахимов, Б.А., Пиров, М.М. Рӯҷуи психологӣ – баёнгари эҳсосот ва руҳияи муаллиф ва қаҳрамонҳои асар / Б.А. Абдурахимов, М.М. Пиров // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2024. – № 4 (111). – С. 179-186.

II. Таълифоти муаллиф дар маҷмуа ва нашрияҳои дигари илмӣ:

- [6-М]. Пиров, М.М. Ташаккули сухани муаллиф дар осори публитсистӣ ва бадеии устод Айни / М.М. Пиров // Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-амалӣ таҳти унвони «Масъалаҳои мубрами забоншиносӣ ва адабиётшиносӣ дар замони муосир» («Актуальные проблемы языкознания и литературоведения в современном времени»). – Душанбе, 2022. – С. 317-323.
- [7-М]. Мираҳмадзода, М.М. Эпиграф, пролог, эпилог – ҳамчун шакли хоси сухани муаллиф / М.М. Пиров // Маводи конференсияи ҷумҳуриявӣ илмӣ-амалӣ таҳти унвони «Истифодаи мероси педагогии мутафаккирони форс дар тарбия ва ташаккули ҳислатҳои ахлоқию маънавии омӯзгори оянда». – Душанбе, 2024. – С. 217-222.
- [8-М]. Мираҳмадзода, М.М. Рӯҷуи лирикӣ дар назми эпикӣ (дар мисоли «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ) / М.М. Мираҳмадзода // Маводи конференсияи илмӣ-амалӣ байналмилалӣ таҳти унвони «Шоҳномаи Абулқосим Фирдавсӣ ва ҳувияти миллӣ». – Душанбе, 2024. – С. 403-408.

Ба автореферати диссертатсия аз муассиса ва муҳаққиқони зерин тақризҳо ба шурои диссертатсионӣ ворид шудаанд:

1. Тақризи номзоди илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи таърихи адабиёти тоҷики Донишгоҳи миллии Тоҷикистон **Собиров Ҳамза Юсуфович** мусбат буда, дар радиёи ёдоварӣ аз муваффақиятҳои диссертант эродҳои зерин оварда шудаанд:

1. Дар феҳристи адабиёт, чунонки ба назар расид, 95 китоб мавриди истифода қарор гирифтааст. Ба назари ин ҷониб рӯйхати адабиёти истифодашуда хеле зиёд буда, мебоист ҳамон китобҳое зикр шаванд, ки дар дохили қор аз онҳо иқтибос оварда шуданд.

2. Чумлаи сеюми сархати дуёми автореферат мантиқан хароб буда, ислоҳи он аз манфиати ҳолӣ нест (Ниг.сах. 21).

3. Баъзе ғалатҳои техникӣ ва имлоӣ дар автореферати диссертатсия ба назар расид, ки ислоҳи онҳо ба фоидаи кор хоҳад буд. (сах. 3,4,8,21,28 ва ғайра).

2. **Такризи** номзади илмҳои филологӣ, омӯзгори кафедраи забон ва адабиёти руси Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав» **Саидова Мархабо Шохолмаҳмадовна**, дар маҷмӯъ, мусбат буда, дар он ба камбудҳои зерини автореферат ишора шудаанд:

1. Забони илмӣ рисола гоҳе ба забони публитсистӣ наздик мешавад. Ифодаҳои эҳсосӣ ё истифодаи ҷумалаҳои пурсишиву таъкидӣ дар матн илмӣ мушоҳида мегарданд.

2. Дар матн истифодаи ибораҳои ғайриилмӣ ва гуфторӣ ба назар мерасад. Ибораҳои чун “гуфтани ҳастем, ки...”, “маълум мешавад, ки...”, “ба гумон аст...” ба шеваи гуфтугӯӣ ва сустии услуб ишора мекунад.

3. Тартиби овардани баъзе аз рӯйхати адабиёти истифодашуда ба ГОСТ мутобиқат намекунад. Рӯйхат аз рӯйи алифбо ва шеваи омехтаи забонҳо (тоҷикӣ, хориҷӣ) оварда шудааст, вале дар баъзе ҳолат номукамал аст.

3. **Такризи** номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забонҳои хориҷии Донишқадаи иқтисод ва савдои Донишгоҳи давлатии тижорати Тоҷикистон дар шаҳри Хучанд **Исмаилова Мутриба Охунҷоновна** низ дар маҷмӯъ мусбат буда, дар баробари зикри дастовардҳои илмӣ диссертант се эрод манзур шудааст:

1. Азбаски шаклҳои ручӯ дар адабиётшиносии тоҷик бори аввал таҳқиқ мешаванд, мувофиқ мебуд, агар муаллиф равобитаи онҳоро бо дар таҷрибаи умумии адабиётшиносӣ нишон дода, вижагиҳои миллиашноро муқоиса бо таҳқиқоти хориҷӣ равшан месохт.

1. Дар диссертатсия сухани муаллиф ва ручуи лирикӣ гоҳе яксон ва гоҳе ҷудо шарҳ дода мешаванд, ки ин метавонад ба иштибоҳ дар сатҳи мафҳумӣ ва назариявӣ барад.

2. Дар қисми “тавсияҳо оид ба истифодаи амалӣ” тавсияҳо андак умумӣ ва бидуни намунаҳои мушаххас омадаанд. Масалан, гуфта мешавад, ки «дар таълим ва таҳияву таҳлили матнҳо истифода шавад», вале на шарҳи фан, на сатҳи таҳсил, на шакли амалӣ ироа нашудааст.

4. **Такризи** номзади илмҳои филологӣ, дотсенти кафедраи забони тоҷикӣ Донишгоҳи славянии Россия ва Тоҷикистон **Сайфуллоева Зулайхо Абдулҳамидовна** ҳам мусбат баҳогузорӣ шуда, дар он ба камбудҳои зерини автореферат зикр гардидаанд:

1. Дар муаррифии баъзе мафҳумҳои назариявӣ ва муносибати онҳо ба ручӯҳои лирикӣ тавзеҳоти васеътар мебоист оварда мешуданд. Шарҳи мухтасар гоҳе имкони фаҳми амиқи моҳияти мафҳумҳоро маҳдуд мекунад.

2. Ҳарчанд таҳқиқ ба насри бадеии устод Айни нигаронида шудааст, барои таҳкими назария лозим буд, ки хусусиятҳои рӯчӣ дар наср ва назм муқоисавӣ нишон дода мешуданд.

3. Дар фасли муқаддима ва аввали рисола якбора чанд мафҳум (монанди “сухани муаллиф”, “руҷуи лирикӣ”, “шарҳ”, “поварак”) зикр шудааст, вале барои ҳар кадом таъриф, фарқ ва марзи мафҳумӣ бо таъба ба сарчашмаҳои илмӣ пурра ва ҷудогона шарҳ дода нашудааст.

Шурои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки дар асоси иҷро кардани таҳқиқи илмӣ:

– унвонҷӯ Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад бо истифода аз назарияҳо ва равишҳои илмӣ-таҳқиқотии самти адабиётшиносӣ шарҳи назариявии сухани муаллиф дар адабиётшиносии рус ва ҷаҳонро **ба анҷом расонидааст;**

– намудҳои гуногуни сухани муаллиф дар адабиёти бадеӣ (руҷуи лирикӣ, шарҳ, поварак, эпиграф, пролог, эпилог, эссе, монолог ва ғайра) ва вазифаҳои онҳо **коркард шудаанд;**

– вазифаҳои руҷуи лирикӣ ҳамчун падидаи хоси ҳунарий, сохторӣ ва поэтикӣ дар адабиёти бадеӣ **баррасӣ гардида**, заминаҳои пайдоиши сухани муаллиф ва руҷуи лирикӣ дар осори бадеии устод Айни **муайян карда шудаанд;**

– намудҳои руҷуи лирикӣ аз рӯи сабк, забону услуб ва вазифаҳои он **таҳқиқу баррасӣ гардида**, вазифаи руҷуи лирикӣ ҳамчун баёнгари руҳия ва эҳсосоти муаллиф ва қаҳрамонҳои асар **собит шудааст;**

– аҳамияти бадеӣ ва сиёсӣ таърихӣ руҷуҳои лирикий таърихӣ публитсистӣ дар мисоли осори устод Айни ва нависандагони дигар **мушаххас карда шудаанд;**

Аҳамияти назариявии таҳқиқ бо он асоснок карда мешавад, ки дар таҳқиқот асосан аз сарчашмаҳои адабиётшиносӣ ва танқиди адабии рус, адабиётшиносии классикӣ ва имрӯзаи тоҷик дар асоси асарҳои назарии онҳо, ҳамчунин аз матолиби дастраси шабакаҳои электронӣ истифода шудааст. Барои шиносӣ ва арзёбии намудҳои асосии руҷуҳои лирикӣ ва вазифаҳои онҳо намунаҳо аз адабиёти тоҷик мавриди муқоиса қарор дода шуданд.

Таҳқиқи намунаҳои руҷуҳои лирикӣ дар асарҳои бадеии нависандагони тоҷик, пеш аз ҳама устод Айни ва дар ин асос муайян кардани аҳамияти бадеӣ, сиёсӣ, ғоявӣ ва иҷтимоии осори нависандагон аҳамияти амалии корро нишон медиҳад. Ҷамъбаст ва натиҷаҳои, ки зимни таҳқиқи масъалаҳои руҷуи лирикӣ ба даст омадаанд, дар назарияи адабиётшиносии тоҷик метавонад мавриди истифода қарор гирад ва барои таълифи асарҳои назарӣ дар ин маврид истифода шаванд.

Азбаски мавзӯи мазкур дар адабиётшиносии тоҷик бори аввал ба таҳқиқи васеъ фаро гирифта шудааст, навоари таҳқиқоти мазкур аз он иборат аст, ки мавзӯи мазкур бо нигоҳи нав ва тоза мавриди баррасии дақиқ қарор гирифтааст. Ҳамчунин, таҳқиқоти мазкур имконият медиҳад ба қимати

асари бадеӣ баҳои ҳаққонӣ дода, аҳаммияти иҷтимоӣ ва бадеии он равшан баён карда шавад.

Дар диссертатсия аз дастовардҳои илмӣ ва таҷрибаи адабиётшиносони ватанию хориҷӣ вобаста ба мавзӯ истифода шудааст. Ба сифати асосҳои назарии таҳқиқ қорҳои илмии муҳаққиқон С. Айнӣ, Е. Э. Бертелс, Р. Ходизода, А. Афсаҳзод, А. Зарринқӯб, Т. Зехнӣ, С. Табаров, М. Шакурӣ, А. Маниёзов, А. Саъдуллоев, А. Кучарзода, А. Набиев, Л. Тимофеев, И. Брагинский, Р. Ваҳҳобзода ва дигарон мавриди қорбурд қарор гирифтааст. Таҳқиқоти назариявӣ ва амалии муҳаққиқони ватанӣ ва хориҷии гузаштаи имрӯза дар бораи махсусиятҳои сухани муаллиф ва рӯҷуи лирикӣ, навъ сабки ниғориш, забон ва тарзи баёни рӯҷуҳои лирикӣ, аҳаммияти рӯҷуҳои публитсистию таърихӣ ҳамчун манобаи илмӣ истифода шуданд.

Дар диссертатсия вобаста ба масъалагузориҳои мушаххас аз методҳои муқоисавӣ - таърихӣ, хронологӣ, таҳлилӣ ва назарияи жанрҳои адабӣ истифода шудааст.

Аҳаммияти натиҷаҳои бадастовардаи довталаб барои дарёфти дараҷаи илмӣ дар амалия чунин тасдиқ карда мешавад, ки ҳулоса ва натиҷаҳои бадастовардаи муаллиф метавонанд ҳангоми таълифи китобу дастурҳои назарии адабиётшиносии тоҷик мавриди истифода қарор гиранд. Рӯҷуи лирикӣ яке аз қисматҳои муҳимми композитсияи асари бадеӣ ба ҳисоб рафта, барои тарбияи ғоявӣ, бадеӣ, ватандӯстӣ ва зебоишинохтии шаҳрвандон нақши қалон мебозад. Аз ин рӯ, пешниҳод мегардад, ки адибон ва муҳаққиқон аз он босамар истифода баранд. Таҳқиқоти мазкур барои омӯзиш ва ҳулосабарорӣ дар мавриди ҷой ва мақому вазифаи рӯҷуи лирикӣ, ки як ҷузъи сухани муаллиф мебошад, раҳнамои хуб буда метавонад. Натиҷа ва ҳулосаҳои диссертатсия дар муайян кардани равишҳои услубу сабки асари бадеӣ, назми эпикӣ ва арзёбии сиёсату ғоявӣ ва иҷтимоии асари бадеӣ кумаки қалон хоҳад расонд.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки дар таҳқиқи диссертатсионӣ аз концепсияҳои илмӣ ва назарии адабиётшиносони ватанию хориҷӣ ба ҳадди зарурӣ истифода шудааст. Дар маҷмӯъ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ аз дақиқии маълумот, мутобиқат намудани ҳаҷми маводи таҳқиқ, қоркарди натиҷаҳои таҳқиқ, ҳаҷми интишорот ва интиҳоби дурусти методҳои таҳқиқ бармеояд. Ҳулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили сарчашмаҳо ва таҳқиқи осори назарӣ пешниҳод гардидаанд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмиро дараҷаи дарки масъалаҳои дар диссертатсия баррасишуда, натиҷаҳо ва ҳулосаҳои асосии қор, нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшуда ва баррасии сарчашмаҳои таҳқиқӣ вижагиҳои ғоявӣ ва услубии рӯҷуи лирикӣ дар адабиёти бадеӣ дар мисоли осори устод Садриддин Айнӣ таъйид мекунанд.

Муаллиф бо истифода аз равиши илмӣ дар баррасии масъалаҳо, пешниҳоди усулҳо, таҳқиқи масъалаҳои адабиётшиносӣ, муайян сохтани арзиши илмии онҳо, ба низом даровардан ва ҷамъбаст кардани натиҷаҳои

бадастомада, пешниҳоди маълумот ва фароҳам сохтани замина барои таҳқиқоти баъдӣ, интиҳоби мавод ва интишори натиҷаҳои таҳқиқ саҳми назаррас дорад.

Дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D.KOA – 088 – и назди Донишгоҳи давлатии Данғара аз 14-уми июни соли 2025 дар бораи сазовор донишани Мираҳмадзода Мунавваршоҳ Мираҳмад ба дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D020500 - Филология (6D020501- Адабиёти тоҷик) қарор қабул карда шуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ аз 11 нафар аъзои шуро 11 нафар, аз ҷумла 3 нафар доктори илм аз рӯи ихтисоси 6D020501- Адабиёти тоҷик иштирок доштанд.

Аз 11 нафар аъзои шурои диссертатсионии дар ҷаласа иштирокдошта овоз доданд: тарафдор – 11 нафар, муқобил – нест, бюллетенҳои безътибор – нест.

Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои филологӣ, профессор

Саидҷаъфаров О.Ш.

Котиби илмӣ Шурои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои филологӣ

Шаробова М.Қ.

14.06.2025